

Maakuntien viitearkkitehtuuri

Hallintamalli

31.01.2018

Versio: 0.4.1

Sisällys

Sisällys	1
Dokumentin versiohistoria	2
1. Johdanto	3
2. Viitearkkitehtuurin vaikutukset	5
2.1. Viitearkkitehtuurin merkittävyys	5
2.1.1. Viitearkkitehtuurin vaikutukset muihin kehityshankkeisiin, viitearkkitehtuureihin tai kokonaisarkkitehtuureihin	5
2.1.2. Viitearkkitehtuurin vaikutukset lainsäädäntöön, suosituksiin ja ohjeisiin	5
2.2. Viitearkkitehtuurin hyödyntäminen organisaatiossa	5
3. Viitearkkitehtuurin hallinta ja ylläpito	6
3.1. Viitearkkitehtuurista vastaava taho	6
3.2. Viitearkkitehtuurin säilytyspaikka	6
3.2.1. Viitearkkitehtuurin ajanmukaisuuden tarkistaminen	7
3.3. Hallintamallin osa-alueet	7
3.3.1. Liityntä toiminnan johtamiseen ja kehittämiseen	7
3.3.2. KA-hallinnan roolit	9
3.3.3. KA-hallinnan organisointi	10
3.3.4. KA-hallintaprosessit	13
3.3.5. KA-työjärjestys ja vuosikello	16
3.3.6. KA-toiminnan mittarit ja jatkuva kehittäminen	17

Dokumentin versiohistoria

<i>Versio</i>	<i>Päiväys</i>	<i>Laa- tija</i>	<i>Muutoksen kuvaus</i>	<i>Tarkistettu viimeksi (pvm)</i>
0.4.1	31.1.2018	MVA- pro- jekti- ryhmä	Kokonaisaineiston kommentointikierroksen perusteella tarkennettu versio.	

1. Johdanto

Hallintamallin tarkoitus on määritellä, miten Maakuntien viitearkkitehtuuri ylläpidetään ja hallinnoidaan, jotta se pysyy ajantasaisena ja relevanttina, ja jolla varmistetaan siitä, että kokonaisarkkitehtuurityötä ohjataan johdonmukaisesti ja saavutetaan kokonaisarkkitehtuurille asetetut tavoitteet. Hallintamalli ei määrittele yksittäisen maakunnan oman kohdearkkitehtuurin hallintamallia, vaikka voi antaa sille suuntaviivoja. Jokainen maakunta kuitenkin määrittelee itse oman arkkitehtuurinsa hallintamallinsa.

Maakuntien viitearkkitehtuurin kehyksenä käytetty Valtiovarainministeriön/JUHTA:n viitearkkitehtuurin suunnitteluohjetta¹ ja JHS 179 -suositusta. Näistä edellinen ohjeistaa hallintamallin tekemiseen osana viitearkkitehtuurityötä. Maakuntien viitearkkitehtuurin hallintamallin kehyksenä käytetään ensisijaisesti julkishallinnon kokonaisarkkitehtuurin hallintamallia² (JHKA-hallintamalli), mutta otetaan huomioon myös viitearkkitehtuurin suunnitteluohje, jossa hallintamalli sijoitetaan osaksi toimeenpanosuunnitelmaa. Maakuntien viitearkkitehtuurityön ensimmäisessä vaiheessa ei laadittu toimeenpanosuunnitelmaa, joten toimeenpanon kuvaukset puuttuvat tästä dokumentista, mutta viitearkkitehtuurin vaikutuksia on yltäasolla lyhyesti kuvattu.

Hallintamallin tarkoituksena on yleisesti ottaen konkretisoida, millaisia rooleja käytetään, mitkä ovat roolien tehtävät, miten nimetyt tahot kiinnitetään rooleihin eli organisoituminen, miten työtä mitataan ja kehitetään, minne ja miten kuvauksia tallennetaan ja miten se liittyy toiminnan johtamiseen ja kehittämiseen.

Hallintamallin osa-alueet ovat:

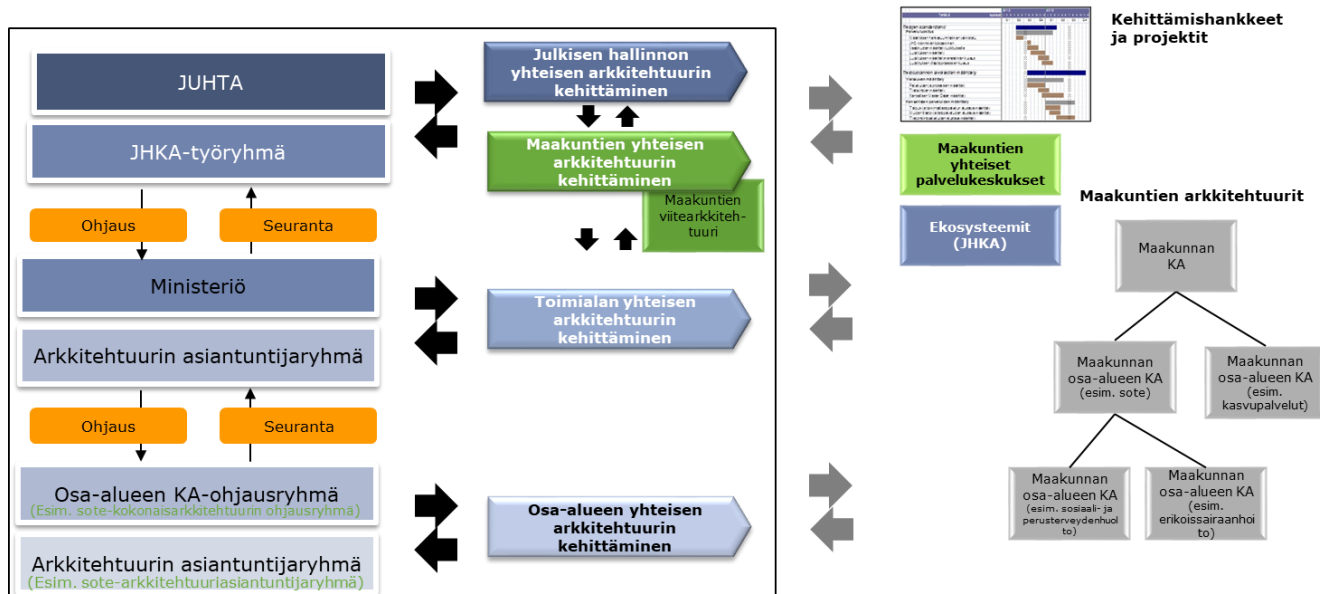
- liityntä toiminnan johtamiseen ja kehittämiseen,
- kokonaisarkkitehtuurihallinnan roolit,
- kokonaisarkkitehtuurihallinnan organisointi,
- kokonaisarkkitehtuurityön mittarit ja jatkuva kehittäminen,
- työjärjestys ja vuosikello sekä
- hallintaprosessit.

Hallintamalli luo edellytykset kokonaisarkkitehtuurityön ohjaamiseen ja johtamiseen, linjausten tekemiseen ja varmistaa, että linjausten mukainen päämäärä saavutetaan. Hallintamalli yhdistää menetelmät, työkalut ja parhaat käytännöt, jotka ohjaavat, millaisia tuotoksia saadaan. Hallintamallin pitää ottaa huomioon jatkuvuus, eli siihen tulee rakentaa prosessi, jonka avulla viitearkkitehtuuria ylläpidetään.

¹ Valtiovarainministeriön / JUHTA: Viitearkkitehtuurin suunnitteluohje, versio 1.0, 5.1.2015, <https://www.avoindata.fi/dataset/76ac3e1c-c11b-4118-a298-2fa6723ee389/resource/f91e774c-faa5-419f-addc-325cf9fcd517/download/viitearkkitehtuurinsuunnitteluohjev10fin.docx>

² JHKA: Julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurin hallintamalli, määrittely, versio 1.91, 7.5.2017 <https://wiki.julkict.fi/julkict/juhta/juhta-tyoryhmat-2016/jhka-tyoryhma/jhka-2.0/jhka-2-0-3-hallintamalli/view>

Maakuntien viitearkkitehtuuri tulee osaksi julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuuria ja se asemoituu muuhun julkisen hallinnon arkkitehtuurityöhön ao. kuvan (Kuva 1) mukaisesti:

Kuva 1 Julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurin ohjaus, mukaan lukien MVA

2. Viitearkkitehtuurin vaikutukset

Maakuntien viitearkkitehtuurin on tarkoitus antaa ylätason kokonaiskuva maakuntien arkkitehtuurista. Siihen voidaan asemoida niin maakuntia koskevat toimiala-kohtaiset arkkitehtuurit kuin ympäröivät muut arkkitehtuurit sekä antaa yhteinen pohja maakuntia koskevan arkkitehtuurin kehittämiseksi.

2.1. Viitearkkitehtuurin merkittävyys

Maakuntien viitearkkitehtuuria tulee käyttää yksittäisen maakunnan kokonaisarkkitehtuurin pohjana. Viitearkkitehtuurissa on kuvattu jokaisen maakunnan käyttöön yhteisiä kyvykkyksiä, palveluja, toimijoita, tietoja ja tietovarantoja sillä tasolla, että niitä voi pitää lähtökohtana kullekin maakunnalle eikä jokaisen maakunnan tarvitse alkaa niitä alusta alkaen erikseen kuvata.

2.1.1. Viitearkkitehtuurin vaikutukset muihin kehityshankkeisiin, viitearkkitehtuureihin tai kokonaisarkkitehtuureihin

Maakuntien viitearkkitehtuuri vaikuttaa lähinnä maakuntien omiin kokonaisarkkitehtuurikuvauksiin, mutta se pitää huomioida ja ristiin tarkistaa myös toimialojen kokonaisarkkitehtuurikuvauksien kanssa semanttisen yhteensopivuuden varmistamiseksi. Tämä viitearkkitehtuuri ja muut sidosarkkitehtuurit eivät saa olla ristiriidassa keskenään.

2.1.2. Viitearkkitehtuurin vaikutukset lainsäädäntöön, suosituksiin ja ohjeisiin

Maakuntauudistuksen lakikokonaisuus, erityisesti maakuntalaki, on maakuntien viitearkkitehtuurin ensimmäistä versiota kirjoitettaessa hyväksymättä eduskunnassa, joten keskeisenä lainsäädännöllisenä lähteenä on ollut hallituksen esitys.³ Maakuntien viitearkkitehtuuri ei vaikuta lainsäädäntöön vaan päinvastoin aiottu lainsäädäntö vaikuttaa siihen keskeisesti mm. määrittelemällä maakuntien tehtäväkentän ja maakunnille yhteisiä palvelukeskuksia.

Maakuntien viitearkkitehtuurilla on suuri vaikutus julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuuriin (JHKA) ja siellä ennen kaikkea ekosysteemimalliin. Maakunta tulee käyttämään monia palveluita ekosysteemien avulla, joten on tärkeää, että ekosysteemikuvauksia tehdään ja pidetään ajan tasalla sekä linkitetään maakuntien arkkitehtuureihin.

2.2. Viitearkkitehtuurin hyödyntäminen organisaatiotasolla

Maakuntien viitearkkitehtuuri luo pohjan kunkin yksittäisen maakunnan kokonaisarkkitehtuurille. Sen on tarkoitus etenkin helpottaa aloittavien maakuntien työtä mutta samalla sen avulla voidaan varmistaa tietty yhdenmukaisuus maakuntien kesken. Näin ollen maakuntien tulisi hyödyntää viitearkkitehtuurin toiminta- ja tietoarkkitehtuuria mahdollisimman laajasti ja kiinnittää oman organisaationsa kokonaisarkkitehtuuri viitearkkitehtuurissa tehtyihin määrityksiin.

³ Hallituksen esitys HE 15/2017.

3. Viitearkkitehtuurin hallinta ja ylläpito

Kokonaisarkkitehtuurin hallintamallin yleisiä noudatettavia peruseriaatteita ovat JHKA:n mukaan ovat:

- **Arkkitehtuurin hallinta on prosessilähtöistä.** Arkkitehtuurin hallinta kuvataan jäsenettyinä prosesseina.
- **Arkkitehtuurilinjauksia noudatetaan.** Arkkitehtuurin hallinnan tehtävänä on varmistaa, että julkisen hallinnon arkkitehtuurilinjauksia noudatetaan ja hyödynnetään julkisen hallinnon palveluita järjestävissä organisaatioissa erityisesti kehittämissuunnitelmien yhteydessä.
- **Arkkitehtuurilinjausten vastaisia ratkaisuja ei tehdä, ja kaikki poikkeamat hyväksytään muutoksenhallintamenettelyn kautta.** Muutoksenhallinnan avulla arkkitehtuurikuvaukset pidetään ajan tasalla ja julkisen hallinnon yksiköiden kyky hyödyntää tehtyjä arkkitehtuurilinjauksia tulee esiin.
- **Jatkuvan kehittämisen periaate.** Arkkitehtuurilinjaukset, arkkitehtuurimenetelmä ja itse arkkitehtuurin hallintamalli ovat eläviä malleja, joita arvioidaan säännöllisesti ja joita muutetaan toimintaympäristön ja/tai tarpeiden muuttuessa. Vuosikellon avulla varmistetaan systemaattinen ja seurattava arkkitehtuurin kehittäminen ja olemassa olevien linjausten noudattaminen.

Maakuntien viitearkkitehtuurin hallinnan osalta noudatetaan samoja peruseriaatteita kuin JHKA-hallintamallissa. Maakunnan arkkitehtuurityötä ohjaavat yleisellä tasolla kokonaisarkkitehtuurimenetelmä JHS 179 ja viitearkkitehtuuri.

Maakunnan arkkitehtuurin sisältöön vaikuttavat JHKA-tason viitearkkitehtuurit ja muut arkkitehtuurilinjaukset, jotka ovat otettu huomioon maakuntien viitearkkitehtuurin sidosarkkitehtuureina.

3.1. Viitearkkitehtuurista vastaava taho

Maakuntien viitearkkitehtuurista vastaa maakuntauudistuksen muutosvaiheessa Alueuudistus-hanke⁴, jonka päättyessä sille tulee nimittää uusi vastuutaho.

3.2. Viitearkkitehtuurin säilytyspaikka

Maakuntien viitearkkitehtuurin dokumentteja ylläpidetään hankkeen aikana maakuntien viitearkkitehtuuriprojektin työtilassa Tiimerissä mutta hankkeen päättyessä hyväksytyt versiot tulevat kaikkien saataville avoindata.fi:ssä⁵. Sen lisäksi QPR-arkkitehtuurivälineellä tehdyt kuvaukset julkaistaan arkkitehtuuripankissa⁶.

⁴ <http://alueuudistus.fi/>

⁵ <https://www.avoindata.fi>

⁶ <https://arkkitehtuuripankki.onqpr.com>

3.2.1. Viitearkkitehtuurin ajanmukaisuuden tarkistaminen

Maakuntien viitearkkitehtuuri on tällä hetkellä tekeillä, sitä päivitetään jatkuvasti ja on näin ollen ajanmukainen. Maakuntien viitearkkitehtuuriprojektin päättymisen, lausuntokierroksen ja dokumenttien hyväksynnän jälkeen arkkitehtuurin ajanmukaisuus tulee varmistaa jatkavassa viitearkkitehtuurin arkkitehtuuriryhmässä. Sen tehtävä on valvoa viitearkkitehtuurin ajantasaisuutta sekä kehittää ja ylläpitää sitä.

3.3. Hallintamallin osa-alueet

Kokonaisarkkitehtuurin hallintamalli jäsentyy seuraaviin osiin:

- Liityntä toiminnan johtamiseen ja kehittämiseen; osa-alue kuvaa, miten kokonaisarkkitehtuurin hallintaprosessit ja toiminnot liitetään julkisen hallinnon sekä siihen kuuluvien organisaatioiden toiminnan johtamiseen ja kehittämiseen (erityisesti miten yhteisen arkkitehtuurityön strateginen suunnittelu kytketään vahvasti julkisen hallinnon strategiseen suunnitteluun).
- Kokonaisarkkitehtuurin hallinnan roolit; kuvaa keskeisimmät julkisen hallinnon yhteisen arkkitehtuurinhallinnan roolit ja näiden roolien tehtävät.
- Kokonaisarkkitehtuurin hallinnan organisointi; kiinnittää nimetyt tahot ja henkilöt kokonaisarkkitehtuurin hallinnan rooleihin, konkretisoi arkkitehtuurinhallinnan toimijat.
- Kokonaisarkkitehtuurin hallintaprosessit; esittää joukon prosesseja, joiden mukaisesti julkisen hallinnon yhteisen arkkitehtuurin hallinta käytännössä toteutetaan.
- Kokonaisarkkitehtuurin työjärjestys ja vuosikello; prosesseja täydentävä mekanismi, jonka avulla kokonaisarkkitehtuurin toimijat toteuttavat arkkitehtuurityötä ja jonka mukaan arkkitehtuuritoimintaa hallitaan suunnitelmallisesti vuositasolla.
- Kokonaisarkkitehtuurin toiminnan mittarit ja jatkuva kehittäminen; arkkitehtuurinhallinnan onnistumista ja toimivuutta koskevat, vuosittain päivitettävät mittarit ja arkkitehtuurinhallinnan jatkuvan kehittämisen malli. Arkkitehtuurityön mittarit on kuvattu omassa dokumentissaan (JHKA 2.0 JHKA-kypsyystasomalli).

3.3.1. Liityntä toiminnan johtamiseen ja kehittämiseen

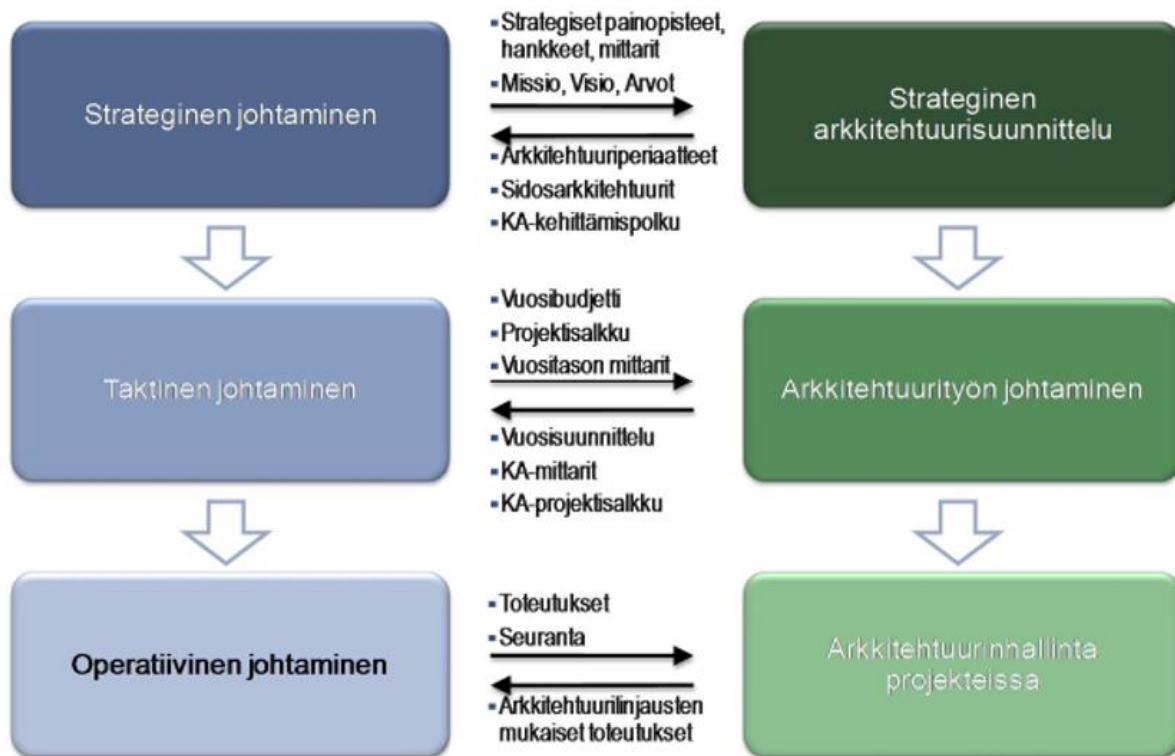
Kokonaisarkkitehtuurilla voidaan erityisesti johtaa organisaation kehittämistä ja kehittämisprojekteja. Näin ollen kokonaisarkkitehtuurilla ja projektisalkunhallinnalla pitäisi olla tiivis linkki toisiinsa.

Kehittämisprojektien ollessa kyseessä kokonaisarkkitehtuuria käytetään ennen kaikkea suunnittelun apuvälineenä, jolla voidaan varmistaa sekä sisäinen että sidosryhmien välinen yhteentoimivuus. Erilaisten hankintojen, etenkin tietojärjestelmähankeiden, tapauksessa voidaan kokonaisarkkitehtuurimenetelmän

avulla esittää oikeat kysymykset oikeaan aikaan kuten: Kuka järjestelmän omistaa ja kuka sitä käyttää? Mitä tietoa sillä aiotaan käsitellä? Mitä prosessia se tukee? Millaisia rooleja käyttäjillä tulisi olla? Miten se kytkeytyy organisaation strategiaan.

Jos hankinnan yhteydessä ei osata vastata näihin kysymyksiin, tulisi harkita, onko hankinta oikeasti tarpeellinen ja selvittää, mistä tarve alun perin on tullut. Jos tarve tosiaan on aiheellinen mutta yllä oleviin kysymyksiin ei osata vastata, tulisi pikaisesti käynnistää kokonaisarkkitehtuuritarkastelu.

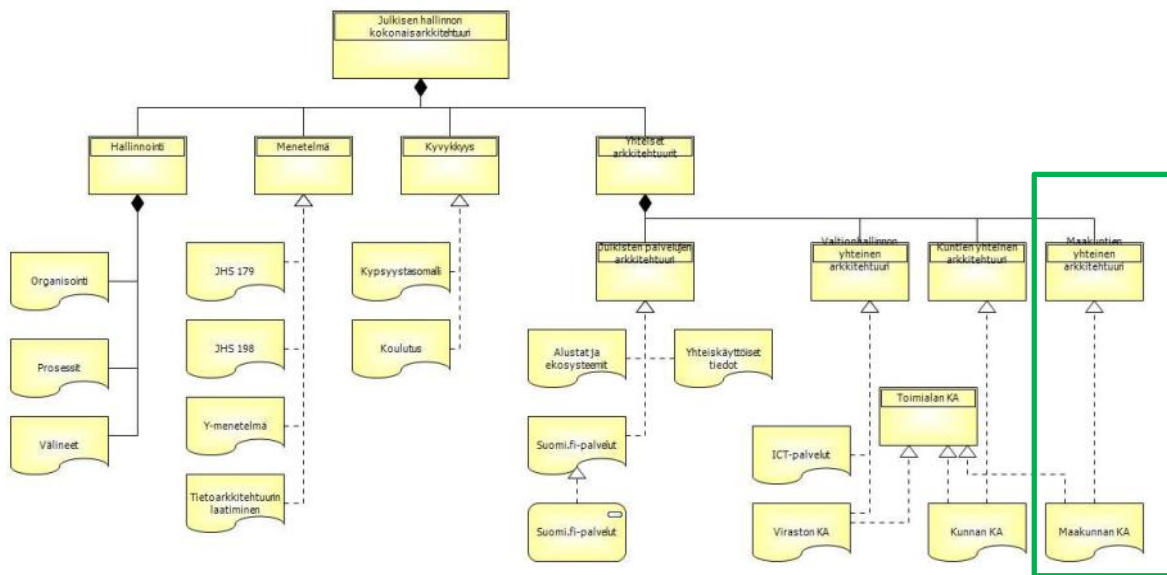
Projektien hallinnan kuten kokonaisarkkitehtuurin tulisi olla strategiajohtoista ja osa organisaation johtamisjärjestelmää. Kokonaisarkkitehtuuri on jatkuvassa vuorovaikutuksessa ydintoiminnan strategisen johtamisen kanssa. Kuva 2 näyttää johtamisen eri tasot strategisesta operatiiviseen ja hallintamallin eri osa-alueet suhteessa näihin tasoihin. Viitearkkitehtuuria hallitaan pääasiassa strategisella ja taktisella tasolla, koska se ei ole niin kiinteästi osa organisaation kehittämisprojekteja.

Kuva 2 Kokonaisarkkitehtuurin kytkeytyminen organisaation johtamisen tasoihin⁷

Oheisessa kuvassa (Kuva 3) on määriteltyä julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuuri, jossa on mukana myös maakuntien viitearkkitehtuuri (vihreä laatikko). Maakuntien viitearkkitehtuuri sisältyy tässä kuvassa määritelty osaksi yhteisiä arkkitehtuureja.

⁷ Kuvan lähde: JHKA: Julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurin hallintamalli, määrittely, versio 1.91, 7.5.2017

Kuva 3 Julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurin sisältö⁸, johon maakunta-arkkitehtuurin sijoittuminen on korostettu vihreällä kehyksellä.

3.3.2. KA-hallinnan roolit

Onnistuneen kokonaisarkkitehtuuritoiminnan takeena on koko joukko ihmisiä erilaisissa rooleissa. TOGAF:n mukaan henkilöitä voi olla mm. seuraavissa rooleissa:

- arkkitehtuuriryhmän jäsen (Architecture Board Members)
- arkkitehtuurin omistaja (Architecture Sponsor)
- arkkitehtuurin johtaja (Architecture Manager)
- arkkitehtejä seuraaville osa-alueille:
 - kokonaisarkkitehtuuri (Enterprise Architecture)
 - liiketoiminta-arkkitehtuuri (Business Architecture)
 - tietoarkkitehtuuri (Data Architecture)
 - järjestelmäarkkitehtuuri (Application Architecture)
 - teknologia-arkkitehtuuri (Technology Architecture)
- hanke- ja/tai projektipäälliköt (Program and/or Project Managers)
- IT suunnittelija (IT Designer)

⁸ Kuvan lähde ⁸ JHKA: Julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurin hallintamalli, määrittely, versio 1.91, 7.5.2017.

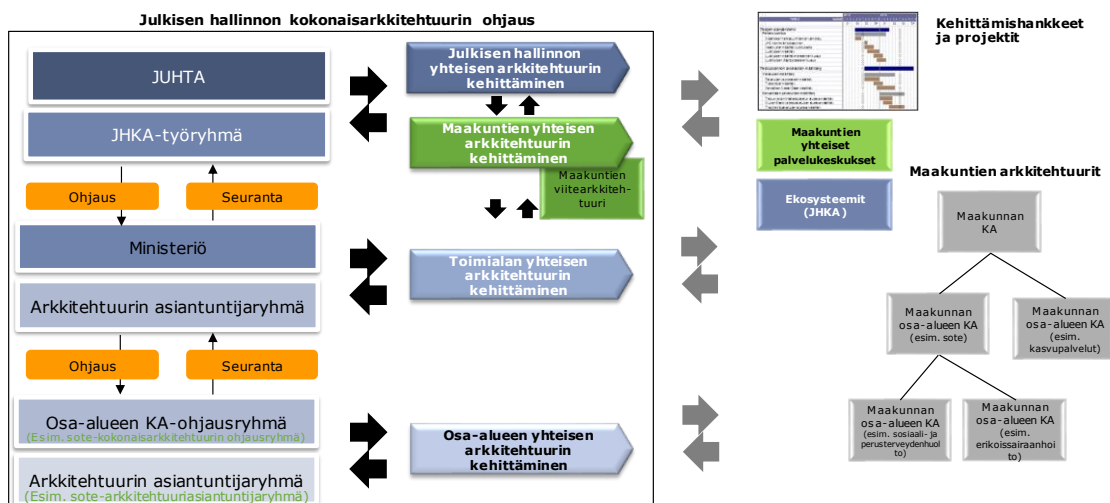
Tyypillisimpiä rooleja kokonaisarkkitehtuurityötä tekevissä organisaatioissa ovat kokonaisarkkitehtuurin omistaja, kokonaisarkkitehtuurin johtaja, muu johto, pääarkkitehti (=kokonaisarkkitehti) ja loppukäyttäjän edustajat.

Omistaja on se taho, jonka mandaatilla kokonaisarkkitehtuuria viedään eteenpäin ja jonka tulisi mieluiten olla joku aivan ylimmän johdon edustaja, mutta ei kuitenkaan tietohallintojohtaja. Omistajan tulee olla joku yksittäinen nimetty henkilö eikä joukko ihmisiä ja/tai rooli.

Muuta johtoa on esimerkiksi edellä mainittu tietohallintojohtaja, joka tavallisesti johtaa kokonaisarkkitehtuuritoimintaa omistajan sijaan mutta omistajan mandaatilla. Tämä rooli on yleensä tietohallintojohtajalla siitä syystä, että kokonaisarkkitehtuuri on alun perin lähtöisin Zachmanin tietojärjestelmien arkkitehtuurin kuvaamisen mallista⁹ ja sillä on siten vahva tietohallinnollinen tausta. Niin viitearkkitehtuurin kuin siitä johdettujen kohdearkkitehtuurien osalta tulisi välttää liiallista tietohallintokeskeisyyttä, joten omistajan olisi hyvä olla henkilö tietohallinnon ulkopuolelta.

3.3.3. KA-hallinnan organisointi

Moninkertaista hallintoa välttääkseen tulisi kokonaisarkkitehtuurityössä niin kuin muussakin vastaavassa työssä organisoitua siten, että käytetään mahdollisimman paljon hyväksi olemassa olevia rakenteita. Maakuntien viitearkkitehtuuri on kuitenkin uusi elementti julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurissa ja sille tulee olla oma selkeä paikkansa kokonaisuuden hallinnassa. Kuva 4 näyttää (vihreällä) maakuntien viite- ja muun arkkitehtuurityön sijoittumisen suhteessa muuhun julkisen hallinnon arkkitehtuurin ohjaukseen ja kehittämiseen.

Kuva 4 Maakuntien viitearkkitehtuurin sijoittuminen julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurin joukkoon sekä vuorovaikutukset maakuntien yhteisten palvelukeskusten ja ekosysteemien välillä.¹⁰

⁹ Zachman, J.A. 1987. A Framework for Information Systems Architecture, IBM Systems Journal. vol. 26. no. 3. 276–292

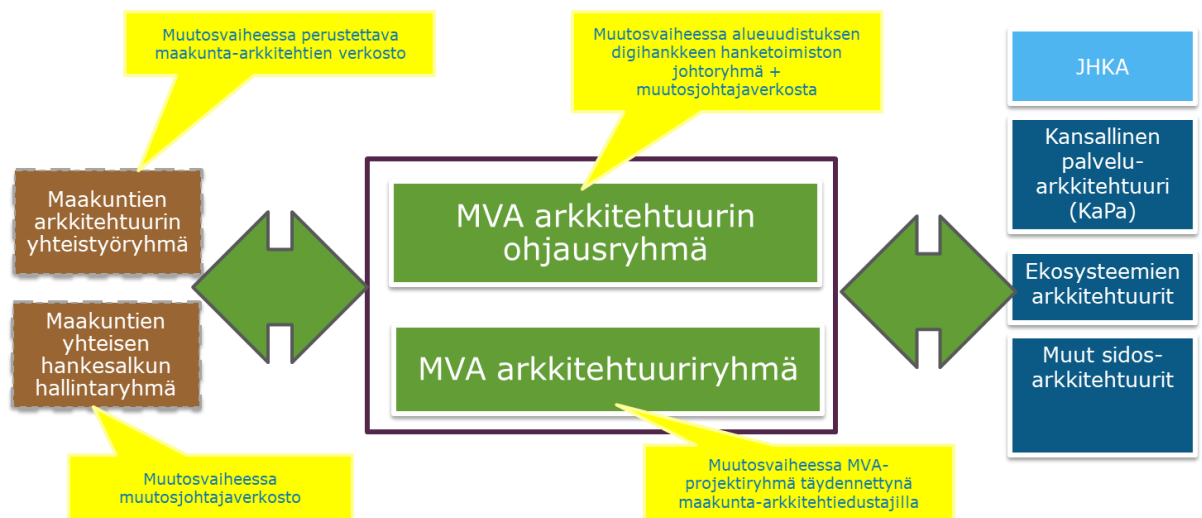
¹⁰ Kuvan lähde: JHKA: Julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurin hallintamalli, määrittely, versio 1.91, 7.5.2017, jota on muokattu maakuntien arkkitehtuurien asemoimiseksi kokonaisuuteen.

Maakuntien viitearkkitehtuurin ja yhteisen arkkitehtuurin kehittäminen tapahtuu vuorovaikutuksessa julkisen hallinnon yhteisen arkkitehtuurin kehittämisen sekä toimialakohtaisen yhteisen kehittämisen kanssa. Maakuntien viitearkkitehtuuri sijoittuu osaksi julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuuria ja siten JHKA-työryhmän toiminnan piiriin. JHKA-työryhmässä tulisi jatkossa olla myös maakuntien yhteisen arkkitehtuurin edustajia.

Maakuntien yhteisen arkkitehtuurin ennakoitaan sisältävän merkittävässä määrin (alusta)ekosysteemien tietojärjestelmäpalveluita sekä maakuntien yhteisten palvelukeskusten palveluita ja tietojärjestelmäpalveluita.

Maakunnat muodostavat omat kokonaisarkkitehtuurikuvauksensa, joita tämä hallintamalli ei muuten koske kuin, että kunkin maakunnan kokonaisarkkitehtuurin kehittämiseen vaikuttaa maakuntien viitearkkitehtuuri ja maakunnan kehittämisestä saattaa nousta tarkennettavaa maakuntien viitearkkitehtuuriin.

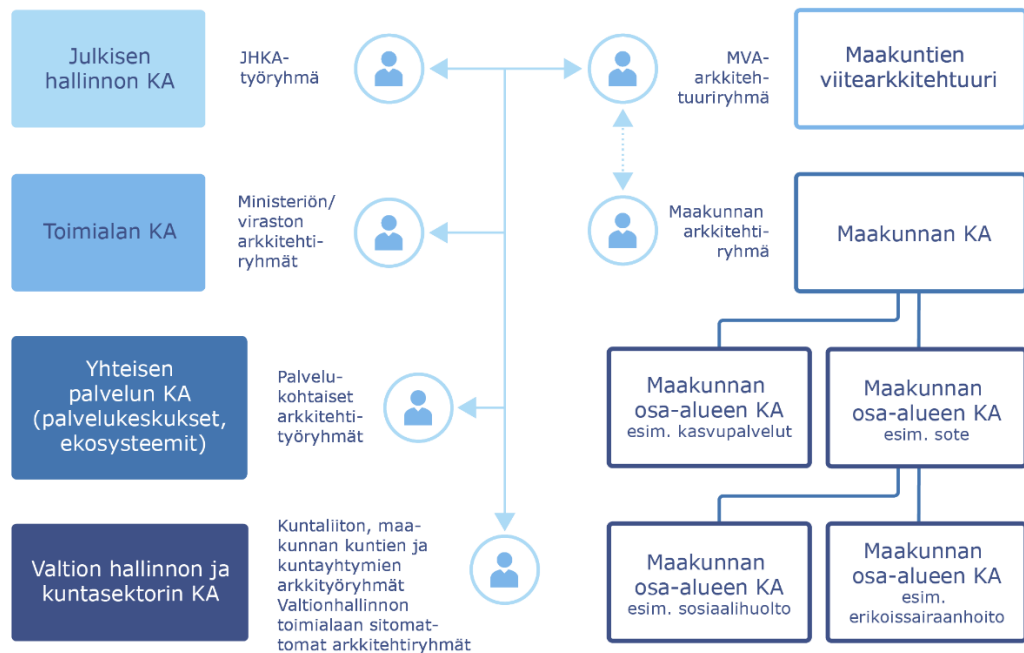
Maakuntien viitearkkitehtuurin hallintaa varten sen sijaan perustetaan maakuntien viitearkkitehtuuriryhmä ja maakuntien viitearkkitehtuurin ohjausryhmä. Näitä rooleja ja tehtäviä hoitaa hankkeen aikana hankkeen työryhmä.

Kuva 5 Maakuntien viitearkkitehtuurin hallinnan organisointi

Muutosvaiheen, eli maakuntien varsinaisen toiminnan käynnistymistä 1.1.2020 edeltävälle valmisteluajalle, ehdotetaan ryhmien kokoonpanoa yllä olevan kaavion (Kuva 5) mukaisesti.

Maakuntien viitearkkitehtuuriryhmän ja muiden arkkitehtuuriryhmien vuorovaikutus nähdään seuraavissa kaavioissa (Kuva 6 ja Kuva 7) esitetyn kaltaisena.

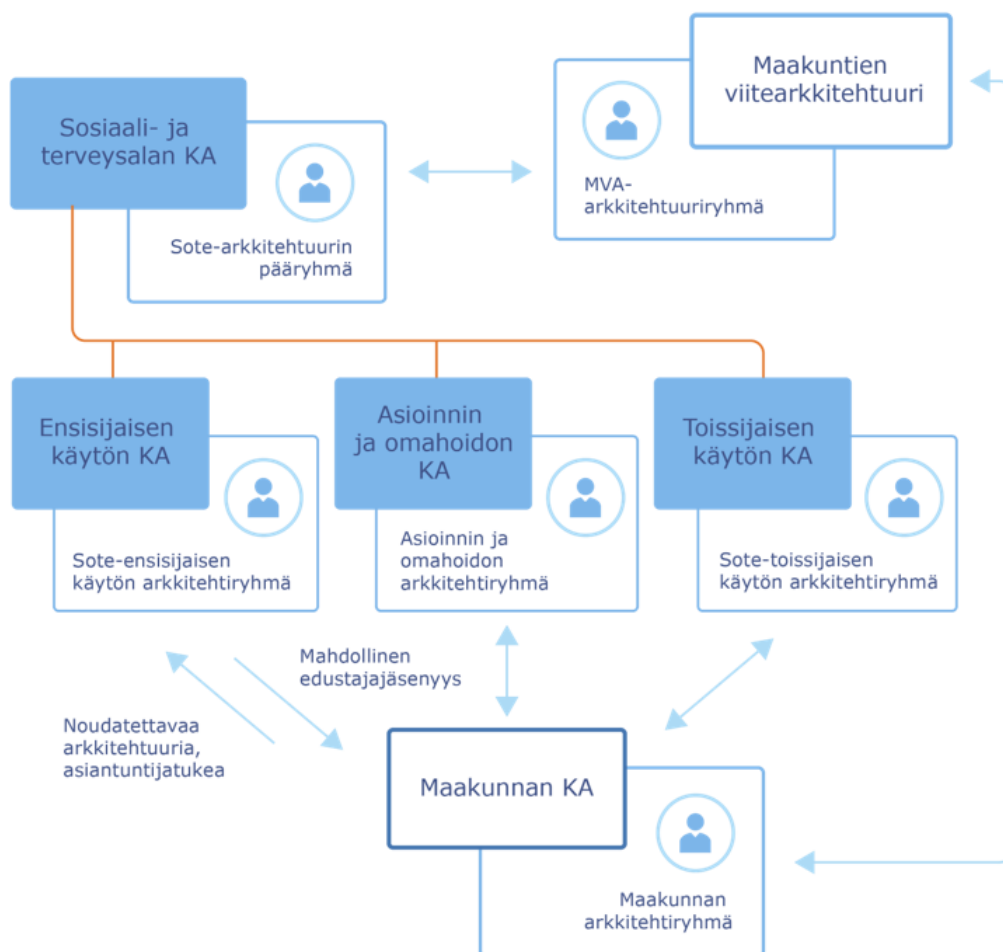

Kuva 6 Vuorovaikutus kokonaisnäkymänä maakuntien viitearkkitehtuuriryhmän kannalta.

Maakuntien viitearkkitehtuuriryhmä on edellä olevan kaavion mukaisesti vuorovaikutuksessa ympäröivien keskeisten arkkitehtuuriryhmien kanssa. Muutosvaiheessa tämä toteutuu monelta osin siten, että maakuntien viitearkkitehtuuriryhmässä on jäseniä, jotka toimivat myös ympäröivissä keskeisissä arkkitehtuuriryhmissä. Maakuntien käyttämien yhteisten palveluiden piirissä ja maakunnissa itsessään arkkitehtiryhmät ovat vasta muodostumisvaiheessa tämän hallintamallin kirjoittamishetkellä (1/2018).

Maakuntien viitearkkitehtuurin, toimiala-arkkitehtuurin ja maakuntien oman arkkitehtuurin kehittämisen suhde on verkostomainen. Toiminnassa olevassa sosiaali- ja terveystalouden maakuntauudistusta tukeva kokonaisarkkitehtuurityö on organisoitu seuraavassa kuvassa esitetyllä tavalla. Kyseisissä sote-arkkitehtuuriryhmissä toimii maakuntien edustajia ja maakuntien viitearkkitehtuuriryhmässä on myös samoja henkilöitä kuin sote-arkkitehtuuriryhmässä STM:n edustajina. Tavoiteltavaa on, että vastaava toimialakohtainen malli toteutuisi myös muilla maakunnan toimialoilla.

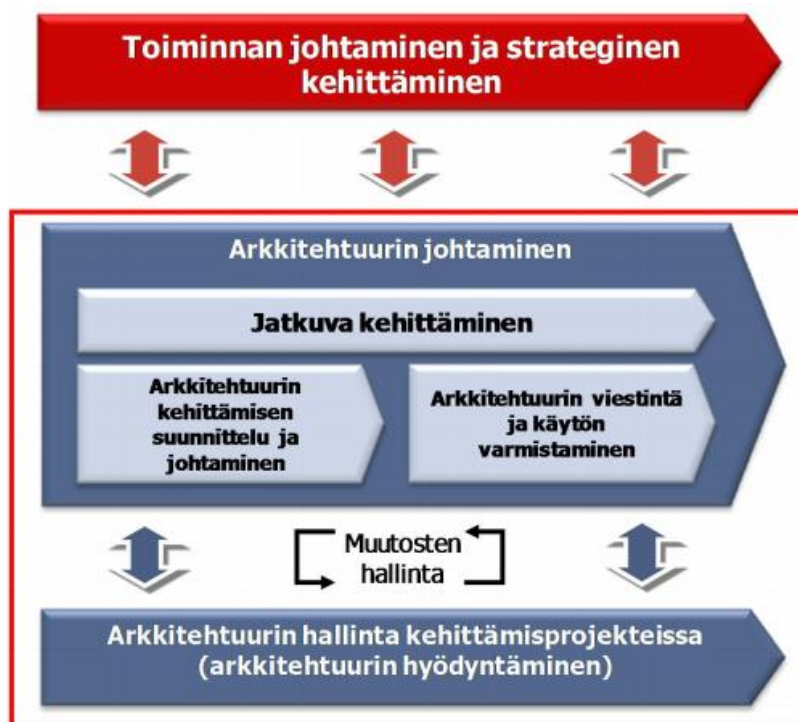
Sote-toimiala

Kuva 7 Maakuntien viitearkkitehtuurin, sote-toimiala-arkkitehtuurin ja maakunta-arkkitehtuurin vuorovaikutus esimerkkinä toimiala-arkkitehtuurin sijoittumisesta vuorovaikutukseen.

3.3.4. KA-hallintaprosessit

Arkkitehtuurin hallintaprosessit on määritelty JHKA:ssa (Kuva 8).

Kuva 8 Arkkitehtuurin hallinnan keskeiset prosessit¹¹

Sen mukaan hallintamallin pääprosesseja ovat:

- Arkkitehtuurin johtaminen
- Arkkitehtuurin hallinta kehittämisprojekteissa
- Arkkitehtuurin muutoksenhallinta

Viitearkkitehtuurin ylläpidon kannalta olennaisimmat ovat johtaminen ja muutoksenhallinta, koska viitearkkitehtuuria ei käytetä suoraan kehittämisprojektin määrittelyssä vaan se luo pohjan kohdearkkitehtuurin määrittelyyn, joka sen sijaan tarjoaa suuntaviivat kehittämisprojektille.

Arkkitehtuurin johtaminen

Arkkitehtuurin johtamisen osaprosesseja ovat (ks. Kuva 9):

- Arkkitehtuurin jatkuva kehittäminen
- Arkkitehtuurin viestintä ja käytön varmistaminen
- Arkkitehtuurin kehittämisen suunnittelu ja johtaminen

¹¹ Kuvan lähde: JHKA: Julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurin hallintamalli, määrittely, versio 1.91, 7.5.2017

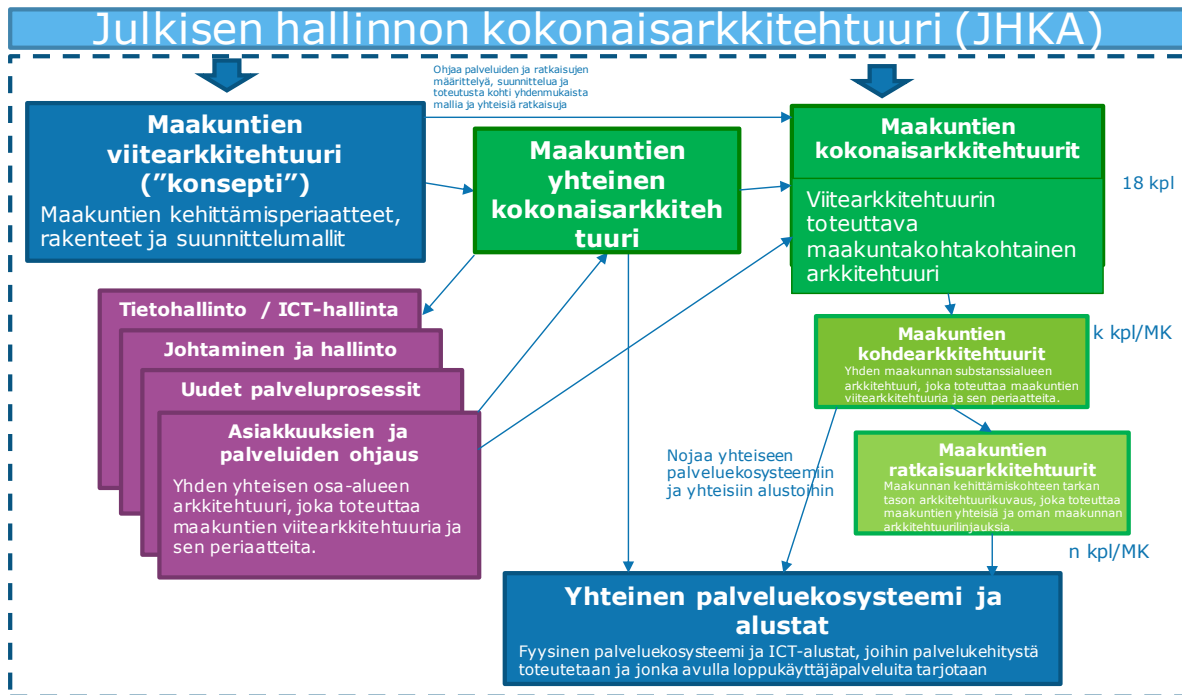
Kuva 9 Arkkitehtuurin johtaminen¹²

Näiden prosessien tarkempi kuvaus löytyy JHKA:sta. Johtamisen prosesseilla pyritään siihen, että viitearkkitehtuurin omistajan on huolehdittava arkkitehtuurin jatkuvasta kehittämisestä, ettei se vanhene ja jää siten ottamatta käyttöön ja tarpeettomaksi sekä viestiä ja varmistaa, että se tulee käyttöön siellä missä on tarkoitettu. Muilta osin JHKA:n johtamisen prosessit ovat ennen kaikkea kohdearkkitehtuurien käyttöön.

Arkkitehtuurin jatkuva kehittäminen, viestintä ja käytön varmistaminen

Alla olevassa kuvassa (Kuva 10) on kuvattuna maakuntien yhteisen kokonaisarkkitehtuurin (MVA) suhde muuhun arkkitehtuurikehittämiseen. Tämän onnistuminen vaatii tehokasta viestintää osapuolten kesken ja osallistumista mahdollisimman monelta toimialalta myös viitearkkitehtuurin valmistumisen jälkeen.

¹² Kuvan lähde: JHKA: Julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurin hallintamalli, määrittely, versio 1.91, 7.5.2017

Kuva 10 Maakunnan arkkitehtuurikehittämisen asemointiesimerkki¹³

Arkkitehtuurin muutoksenhallinta

Hankkeen ollessa vielä kesken noudatetaan hankkeen muutoshallintaprosessia. Muutoshallinnan prosesseihin kuuluu myös kokonaisarkkitehtuurikuvausten ylläpito, josta on jo kerrottu kappaleessa 3.2.

Uutta tuotetaan ja vanhaan tehdään muutoksia jatkuvasti, joten suuri osa dokumentaatiosta on vielä vaille hyväksyntää. Työstettävä dokumentaatio on luonnos-tilassa ja sen saatua työryhmän kommentit se muutetaan hyväksyty-tilaan. Lopulta lausuntokierroksella hyväksytyt versiot muutetaan valmis-tilaan, jonka jälkeen aloitetaan varsinainen muutoksenhallintaprosessi. Versionumerointia käytetään siten, että ennen lausuntokierrosta kaikki dokumenttien versionumerot alkavat nolllalla (0). Ensimmäinen valmis versio alkaa yhdellä (1) ja niin edelleen. Hankkeen ollessa kesken muutokset valmiisiin versioihin hyväksyy työryhmä, mutta hankkeen päättymisen jälkeen sen tekee arkkitehtuuriryhmä yhdessä omistajan kanssa.

3.3.5. KA-työjärjestys ja vuosikello

Arkkitehtuurin asiantuntijaryhmälle kuuluvista johtamisen tehtävistä vuosikelloon sidottuja ovat:

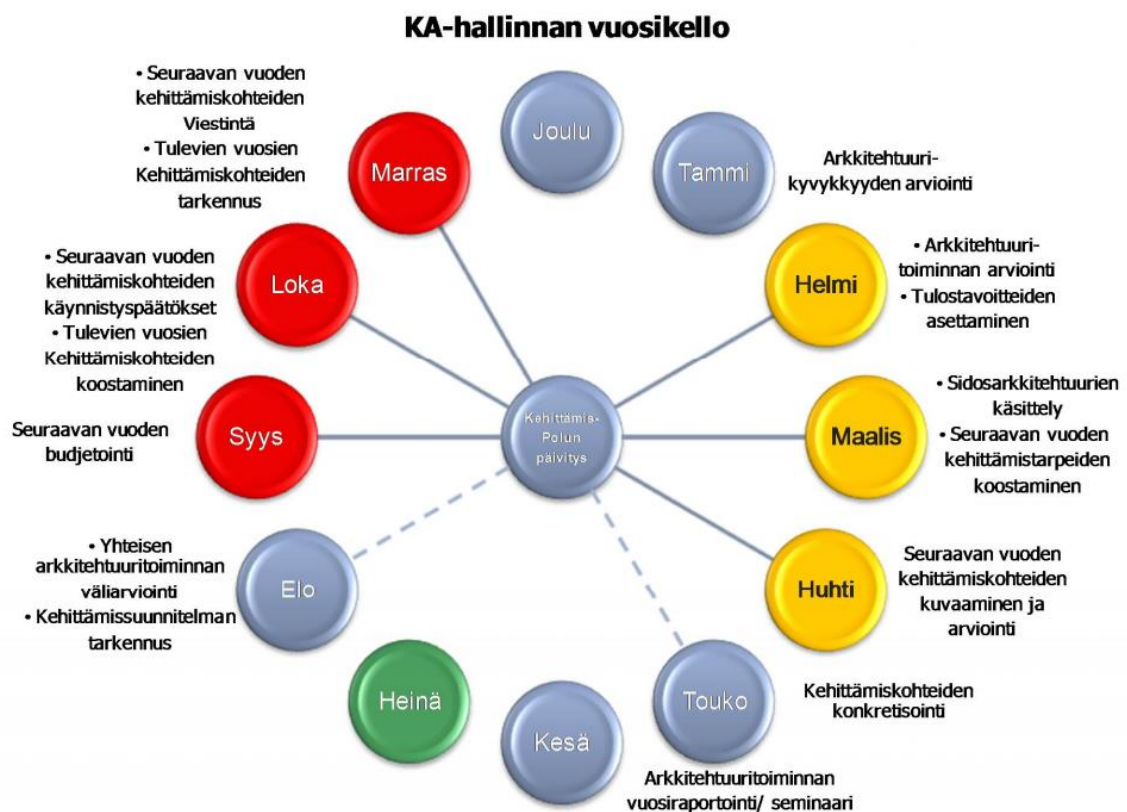
- Arkkitehtuurimittarien mittausrvojen kirjaus ja käsittely
- Arkkitehtuurikyvykkyyden arviointi

¹³ Kaaviolla esitetään suuntaa antavia suhteita maakunnan viitearkkitehtuuriin, maakuntien yhteisen kokonaisarkkitehtuurin ja maakunnan omien arkkitehtuurikuvausten suhteesta. Tarkemman yleisperiaatteen arkkitehtuurien suhteesta saa JHS179 kuvasta 9 Esimerkki arkkitehtuurihierarkiasta (s. 30) ja sitä ympäröivistä tekstikuvauksista.

- Sidosarkkitehtuurien käsittely (yhteensovittaminen)
- Arkkitehtuurin kehittämispolun ja kehittämisohjelman/suunnitelman päivittäminen
- Keskeisten kehittämisprojektien kokoaminen ja arviointi
- Kehittämispolun konkretisoiminen arkkitehtuuriprojekteiksi

Näitä tehtäviä ei tehdä hankkeen vielä ollessa käynnissä ne pitää täsmentää ennen hankkeen päättymistä.

Alla oleva kuva (Kuva 11) on esimerkki kokonaisarkkitehtuurin hallinnan vuosikellosta, jonka perusteella voidaan maakuntien viitearkkitehtuurille suunnitella omansa myöhemmin.

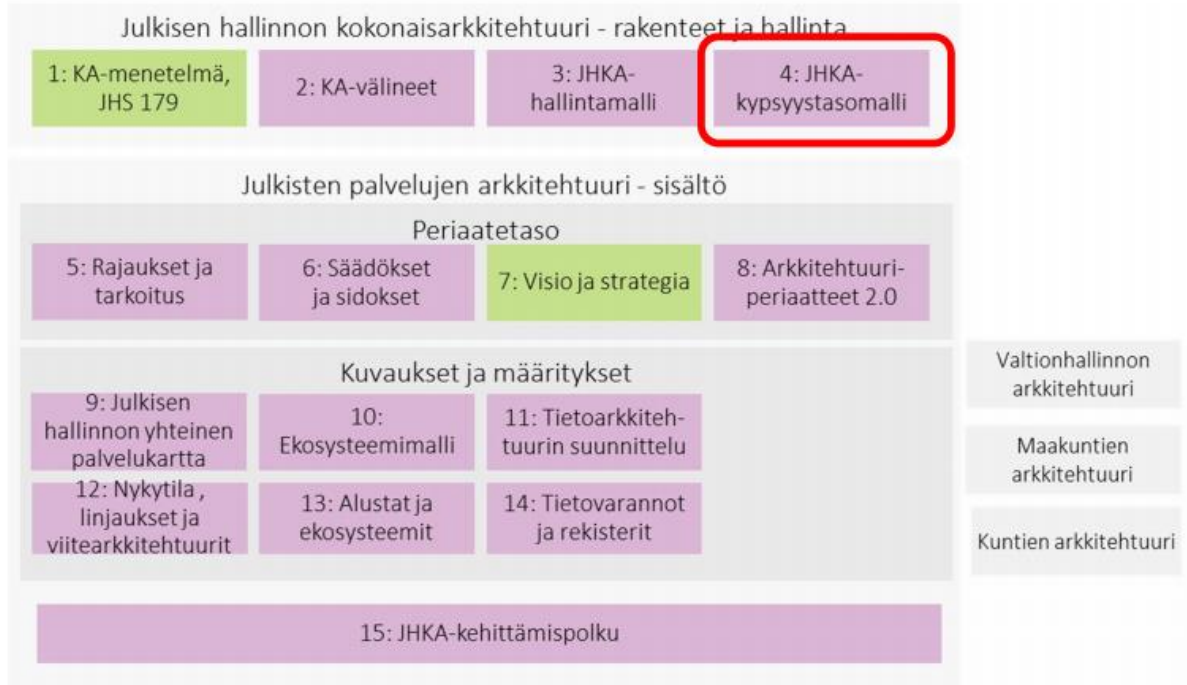
Kuva 11 Arkkitehtuurin hallinnan vuosikello, esimerkki (JHKA)¹⁴

3.3.6. KA-toiminnan mittarit ja jatkuva kehittäminen

Kokonaisarkkitehtuuria kuten muutakin organisaation toimintaa tulee jatkuvasti kehittää, joten sen tulee olla myös jollain seurattavissa ja mitattavissa.

¹⁴ Kuvan lähde: JHKA: Julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurin hallintamalli, määrittely, versio 1.91, 7.5.2017

Keskeisin kokonaisarkkitehtuuroiminnan seurantakohde on kypsyystasomalli. Maakuntien viitearkkitehtuurissa noudetaan JHKA-kypsyystasomallia¹⁵ (ks. Kuva 12).

Kuva 12 JHKA-kypsyystasomallin asemointi

Kypsyysmallin tasot

Kypsyystasomalli perustuu yleiseen CMM (Capability Maturity Model) – kypsyystasomalliin ja jakaantuu viiteen tasoon ja kahdeksaan osa-alueeseen, joiden avulla kypsyys määritellään. Tasoja on viisi alimmasta ylimpään:

- alustava
- osittainen
- määritelty
- johdettu
- strateginen.

Tasolla yksi arkkitehtuurinhallinta on aivan alkutekijöissään mutta kuitenkin niin, että se on tiedostettu osaksi organisaation toimintaa. Toisella tasolla arkkitehtuuria on jo selkeästi alettu ottamaan käyttöön organisaatiossa, tasolla kolme arkkitehtuuri on selkeästi määritelty ja sen mukaisia prosesseja ja standardeja on otettu käyttöön. Tasolla neljä aiemmin käyttöön otettu arkkitehtuuri on viety

¹⁵ https://wiki.julkict.fi/julkict/juhta/juhta-tyoryhmat-2016/jhka-tyoryhma/jhka-2.0/jhka-2-0-4-arkkitehtuurikyvykkyuden-kypsyystasomalli/at_download/file

sen verran pitkälle, että sitä mitataan ja analysoidaan säännöllisesti. Tasolla viisi arkkitehtuuri ja sen hallinta ovat olennainen osa koko organisaation strategiaa.

Tarkemmat tiedot tasoista ja mitä vaaditaan niiden saavuttamiseksi voi tarkistaa JHKA-kypsyystasomallista itsestään.

Jatkuva kehittäminen

Maakuntien viitearkkitehtuuriprojektin ollessa edelleen käynnissä kehitetään viitearkkitehtuuria jatkuvasti projektin piirissä eikä jatkuvan kehittämisen määrittelyä ole tarve muuten määritellä tässä vaiheessa. Projektin lähestyessä loppua, tulee määritellä, miten viitearkkitehtuurin jatkuva kehittäminen varmistetaan.